

บทที่ ๑

บทนำ

๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชีวิตในสังสารวัฏ เป็นชีวิตที่เสี่ยงภัยมาก เพราะเมื่อเราเกิดมาแล้ว หากอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการสร้างคุณธรรม เราอาจจะพลาดพลั้งไปทำบาปอกุศล เพราะขาดกัลยาณมิตรคอยชี้แนะ หนทางแห่งการสร้างคุณธรรม เมื่อละโลกไป แสงกรรมที่เรากระทำไว้ย่อมจะส่งผลให้เรามีโอกาสไปเกิดในอบายภูมิได้มากอบายภูมิ เป็นสถานที่สถิตของชีวิตหลังความตายของปรโลกฝ่ายทุคติ เป็นดินแดนที่ปราศจาก ความสุข และเต็มไปด้วยความทุกข์ทรมาน ทั้งจากความร้อนของไฟนรก และจากการทรมานของ นายนิรยบาล ที่มีวิธีการลงโทษหลากหลายไม่ซ้ำรูปแบบ ทำให้สัตว์นรกได้รับความเจ็บปวดทุกข์ทรมานสุดจะบรรยาย

ชาวโลกทั้งหลายเมื่อมีชีวิตอยู่ ไม่ประกอบกุศลกรรม ทำแต่อกุศลกรรมเป็นประจำ ครั้นเมื่อใกล้จะละโลก ภาพไม่ดีที่ตนได้กระทำไว้มาปรากฏให้เห็น ทำให้จิตของเขาเศร้าหมอง เมื่อละจากอัฐภาพมนุษย์ ย่อมไปเกิดในอบายภูมิ ดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ใน พาลบัณฑิตสูตรว่า^๑ “ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย คนพาลนั้นแล ประพฤติทุจริตทางกาย ทางวาจา ทางใจแล้ว เมื่อแตกกาย ทำลายขันธ์ ตายไปย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก”

จากพุทธภาษิตนี้ แสดงให้เห็นถึงการกระทำความชั่วของมนุษย์ ทั้งทางกาย วาจา ใจ มีผลต่อการไปสู่อบายภูมิ ๔ คำ กล่าวคือ อบาย ทุคติ วินิบาต นรก คำศัพท์เหล่านี้มาขยายความให้เข้าใจมากขึ้นดังนี้

คำว่า อบายภูมิ หมายถึง สถานที่ที่สัตว์เกิดแล้วไม่มีโอกาสกระทำกุศลกรรม เพราะเป็นแดนที่ปราศจากความเจริญ เป็นแดนบาปที่ความสุขไม่สามารถเจริญออกมาได้แม้เพียงนิดเดียว มีแต่ความทุกข์ล้วนๆ ทำให้ไม่สามารถสร้างกุศลได้

คำว่า ทุคติ คือ สถานที่ที่ต้องเสวยทุกข์อย่างเดียว และเป็นสถานที่ที่เกิดขึ้นมาเพราะกรรมชั่วร้ายของตนเองที่ทำไว้ครั้งเป็นมนุษย์ ที่มีโทษมาก คำว่า วินิบาต เป็นภูมิของพวกสัตว์ผู้ทำชั่ว เมื่อตกไปที่ภูมินี้ จะเป็นผู้ไร้อำนาจวาสนา หรือหมายถึงเป็นสถานที่ที่พวกสัตว์ผู้กำลังพินาศ มีอวัยวะน้อยใหญ่แตกกระจัดกระจายน่ากลัวมาก

ส่วนคำว่า นิริย หรือ นรก เป็นสถานที่ที่ไม่มีความเจริญ เป็นดินแดนที่ไร้ความยินดี มีแต่ความน่าหวาดเสียว น่าสะพรึงกลัวอยู่ตลอดเวลา เมื่อตกลงไปในนรกแล้ว ไม่มีสัตว์นรกตัวไหนอยากอยู่ในมหานรกนั้นจากความหมายของศัพท์ที่กล่าวมาพอจะสรุปได้ว่า ศัพท์ทั้งหมดนั้นมีความหมายในลักษณะที่คล้ายคลึงกันคือ มุ่งไปในทางที่เสื่อม เป็นความทุกข์ทรมาน ไม่มีความเจริญ แต่ต่างกันในเรื่องละเอียด ตามสภาพการเสวยสุข ทุกข์ เช่น สัตว์เดียรัจฉาน จัดอยู่ในอบายภูมิ 4 แต่มีสัตว์เดียรัจฉานบางประเภท เช่น ครุฑ นาค ไม่จัดเป็นทุคติภูมิ ไม่จัดเป็นวินิบาต เพราะไม่มีการถูกทำลายเหมือนเช่นสัตว์นรก และบางกลุ่มยังเสวยผลบุญอยู่บนสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา แต่ก็จัดอยู่ในกลุ่มสัตว์เดียรัจฉานเพราะไม่มีความเจริญ ไม่สามารถบรรลุมรรคผลนิพพานได้

สรุปว่า อบายภูมินี้ เป็นสถานที่ชัดใช้กรรมของมนุษย์ ที่ได้กระทำความชั่วไว้เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ ซึ่งไม่มีใครเลยที่จะหลีกเลี่ยงจากกฎแห่งกรรมนี้ไปได้ ไม่ว่าเขาคนนั้นจะมีเชื้อชาติ ศาสนา หรือเผ่าพันธุ์ใดก็ตาม

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษา ค้นคว้า เรียนรู้ สถานที่ตั้งของแต่ละภูมิ ลักษณะของการกระทำที่ทำให้ไปเกิดในแต่ละภูมิ และศึกษาสภาพความเป็นอยู่ของสัตว์ในแต่ละภูมิของฝ่ายทุคติ อันประกอบด้วย นิรยภูมิ เปตติวิสัยภูมิ อสุรกายภูมิ และดิรัจฉานภูมิ

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

- ๒.๑ เพื่อศึกษาประเภทและจำนวนของนิรยภูมิ
- ๒.๒ เพื่อศึกษาอกุศลกรรมที่นำไปเกิดในนิรยภูมิ
- ๒.๓ เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของสัตว์ที่เกิดในนิรยภูมิ

๓. ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยมุ่งศึกษา ประเภทและจำนวนของนิรยภูมิ อกุศลกรรมที่นำไปเกิดในนิรยภูมิแต่ละชั้นและศึกษาวิถีชีวิตของสัตว์ที่เกิดในนิรยภูมิแต่ละชั้น ตามขอบเขตที่ปรากฏในคัมภีร์ พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๔. ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๔.๑ ต้องการทราบประเภทและจำนวนของนิรยภูมิว่ามีความเป็นมาอย่างไร
- ๑.๔.๒ ต้องการทราบอกุศลกรรมที่นำไปเกิดในนิรยภูมิว่าเป็นอย่างไร
- ๑.๔.๓ ต้องการทราบวิถีชีวิตของสัตว์ที่เกิดในนิรยภูมิว่าเป็นอย่างไร

๕. นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

นिरยภูมิ หมายถึง เป็นสถานที่ที่ไม่มีความจริง โลกที่ไม่มีความสุขสบายเป็นปรโลก ฝ่ายทุกติภูมิ ที่มีโทษแห่งการกระทำกุศลหนักที่สุด

อบายภูมิ หมายถึง สถานที่ที่สัตว์เกิดแล้วไม่มีโอกาสกระทำกุศลกรรม

ทุกติ หมายถึง สถานที่ที่ต้องเสวยทุกข์อย่างเดียว

วิเคราะห์ หมายถึง การแยกแยะทางความคิดหรือทางวัตถุของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อให้เห็นองค์ประกอบหรือศึกษาแต่ละองค์ประกอบหรือเพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ

อกุศลกรรม หมายถึง กรรมที่น่าสัสต์ไปเกิด

วิถีชีวิต หมายถึง ความเป็นอยู่ของสัตว์นรกที่อยู่ในภพภูมิแต่ละชั้น

พระพุทธศาสนาเถรวาท หมายถึง พระพุทธศาสนานิกายดั้งเดิม

๖. ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของนรกว่า “แดนหรือภูมิที่เชื่อกันว่าผู้ทำบาปจะต้องไปเกิดและถูกลงโทษ โดยปริยาย หมายถึง แดนที่มีแต่ความทุกข์ทรมาน”^๒

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), ได้ให้ความหมายของ “นรก” ไว้ว่า “แหวนแห่งความทุกข์ที่อันไม่มีความสุขความเจริญ ภาวะเร่าร้อนกระวนกระวาย ที่ไปเกิดและเสวยความทุกข์ของสัตว์ผู้ทำบาป เป็นอบายอย่างหนึ่งใน ๔ อย่าง คือ นรก ติรัจฉาน เปรต และอสุรกาย”^๓

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) ให้ทรงสนทนาศาสนาทุกศาสนาสนเรื่อง นรก สวรรค์ ทุกศาสนามีเรื่อง นรกสวรรค์ เป็นเรื่องที่บุคคลทุกคนถามกันตลอดว่า มีจริงหรือไม่ มีลักษณะอย่างไร และมีอยู่ส่วนไหนของจักรวาล ในประเทศไทยมีการกล่าวถึงเรื่องนรกสวรรค์เสมอ ในศิลปกรรม เช่น ภาพฝาผนังของปูชนียสถานจะมีเรื่องนรกสวรรค์ปรากฏเสมอ^๔

^๒ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศูนย์การทหารราบ, ๒๕๒๕), หน้า ๔๒๘.

^๓พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๘. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๑๖.

^๔พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), กรรมและนรกสวรรค์สำหรับคนรุ่นใหม่, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๓๑), หน้า ๙๒.

พระมหาสมจินต์ สัมมาปัญญา (วันจันทร์) แสดงความเห็นว่าเป็นว่าภาพลักษณ์ของนรกสวรรค์ที่กล่าวไว้นั้น มีปรากฏในวิจัยทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะไตรภูมิพระร่วงมาก และยังมีคัมภีร์พระพุทธศาสนาในยุคหลังซึ่งอยู่ในหมวดโลกศาสตร์ คือ โลกที่ปกสาร โลกบัญญัติ จักกภาพที่ปณี และวรรณกรรมไทยเรื่องภูมิวิลาสินี ที่กล่าวถึง นรกและสวรรค์ไว้อย่างพิสดาร โดยรับแนวคิดมาจากคัมภีร์พระไตรปิฎกบ้าง จากคัมภีร์พระพุทธศาสนาชั้นนอรรถกถาบ้าง ในอดีตและปัจจุบัน^๙ สัตว์โลกที่ไปเกิดอยู่ในภูมิทั้ง ๓๑ ภูมินั้น ย่อมเกิดในกำเนิดทั้ง ๔ คือ

๑. ชลาพุทชะเกิดในครรภ์
๒. อัณฑชะ เกิดในไข่
๓. สังเสทชะ เกิดในไส้ไคล
๔. โอปปาทิกะ เกิดผุดขึ้น^{๑๐}

สัตว์ที่เกิดในนรกภูมินั้น ประกอบไปด้วยรูปต่าง ๆ ๒๘ รูป ได้แก่ ปรุวี อาโป เตโช วาโย จักขุ โสตะ ฆานะ ชิวหา กายะ รูปะ สัททะ คันธะ ระสะ ฝนฐัพพะ อิตถิภาวะะ ปุริสภาวะะ หทยะ ชีวี ตินทริยะ อาหาระ ปริจเฉทะ กายวิญญัตติ วิจิวิญญัตติ ลหุตา มุทุตา กัมมัณญญตา อุปลยะ สันตติ รูปัสสขรตา และรูปัสสนิจจตา^{๑๑}

พระมาลัย พิจารณาสังเวชนียสถาน:เมื่อพระมาลัยกลับเข้าอาราม ขึ้นไปบนภูมิจัน ภัตตอาหาร ทำภัตตกิจเสร็จแล้ว จึงทรงดำริว่า “อันบรรดาธรรมสังเวช ๗ สถานที่ของพระศาสดา สัมมาสัมพุทธเจ้า อันที่ประสูติ ที่ตรัสรู้ ที่แสดงปฐมเทศนาธรรมจักร ที่แสดงยมกปาฏิหาริย์สังกต คีรี ที่ปรินิพพาน ที่ประดิษฐานรอยพระพุทธรูปบาททั้ง ๕ แห่งนั้น อาตมภาพได้ไปกระทำการสักการบูชาอยู่เป็นนิจ ยังเหลือแต่พระเจดีย์จุฬามณี ซึ่งเป็นที่สถิตประดิษฐานพระเกศาธาตุมุนีพระโมลีและพระเขี้ยวแก้วมณีแห่งพระพุทธเจ้า ณ ดาวดึงส์สวรรค์ อาตมภาพจะเอาดอกบัวทั้งแปดนี้ ไปถวายเป็นพุทธบูชาสักครั้ง”^{๑๒}

^๙พระมหาสมจินต์ สัมมาปัญญา (วันจันทร์), “นรกและสวรรค์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓)

^{๑๐}พระเทพวิสุทธิกวี, **จิตวิทยาในพระอภิธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๘.

^{๑๑}นิยะดา เหล่าสุนทร, **ไตรภูมิพระร่วง**, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด การพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๓.

^{๑๒}พระครูปลัดสิทธิวัฒน์, **พระมาลัยมงคล ๓๘**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เมตตาภัย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๖.

ภิกษุญ โฉม จิตต์ธรรม ได้กล่าวว่า ความเชื่อเกี่ยวกับ นรกสวรรค์ชาตภาพ ของคนไทยเรา เป็นความเชื่อที่เรารับได้จากพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ คือจากชาดก การทำดีเพื่อให้เกิดภพดีในชาติหน้า ถ้าทำไม่ดีจะตกนรก คนจึงมีระเบียบดีเพราะความเชื่อ เมื่อคนมีระเบียบดี สังคมและความเป็นอยู่ก็ดี ใครทำไม่ดีมักจะได้รับ การสาปแช่งว่าจะตกนรก เมื่อเกิดเป็นอะไรก็จะได้ รับแต่ความทุกข์เวทนา เชื้อกฎแห่งกรรม เมื่อเห็นคนไม่สมประกอบใดเข้าก็จะอธิบายถึง ผลกรรมในชาติ ก่อนได้ เช่น คนนี้ชั่วแน่ ก็เชื่อว่าชาติก่อนเคยลักขโมยเขา คนปากแห้ง^๕

พระครูโสภณปริยัติยาทร (เชื้อม สอนรอด) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ ความคิดเรื่องจักรวาลวิทยาในพุทธปรัชญาเถรวาท” ผลการศึกษา พบว่า โลกทัศน์ที่เกี่ยวกับ ลักษณะธรรมชาติของโลกและจักรวาล อันมีสัมพันธ์ภาพกับความคิดเรื่องอื่น ๆ เช่น กรรม สุขคติ และทุกข์ ส่วนความรู้เรื่องจักรวาลวิทยาในทางพระพุทธศาสนา มี ๒ ส่วน คือ

(๑) เป็นการกล่าวถึงความรู้เรื่องจักรวาลวิทยา ที่พระพุทธเจ้าทรงชี้แจงให้เห็นเกี่ยวกับ ความรู้ทางประสบการณ์ตรง คือ ความรู้ที่กล่าวถึงกำเนิดของสิ่งมีชีวิตและลักษณะตามธรรมชาติ ของสิ่งมีชีวิต ๆ เช่น มนุษย์ สัตว์ดิรัจฉาน และความรู้บางส่วนซึ่งเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับกำเนิดของ โลกมนุษย์

(๒) เป็นการกล่าวถึงความรู้เรื่องจักรวาลวิทยาที่พระพุทธเจ้าทรงหยั่งรู้ได้ด้วยทิพยจักขุ ญาณ คือ เรื่องภูมิต่าง ๆ มีการพรรณนาสภาพอันน่ารื่นรมย์ในสุคติภูมิ และมีการพรรณนาสภาพ อันน่าสะพรึงกลัวในทุกข์ภูมิหรืออบายภูมิ นอกจากนั้น ยังแบ่งภูมิออกเป็น ๒ ประเภทอีก ได้แก่

(๑) วัตรุสสัย คือ ภูมิที่ว่าด้วย นรก สวรรค์ ซึ่งเชื่อกันว่ามีอยู่จริงอย่างเป็นรูปธรรม

(๒) จิตวิสัยคือ ภูมิที่ว่าด้วยนรก สวรรค์ซึ่งเป็นนามธรรม เป็นสภาวะทางจิตของมนุษย์ และมีอยู่ในจิตใจของมนุษย์เท่านั้น^๕

เดือน คำดี ได้กล่าวถึงภพภูมิในชั้น มัชฌิมสังสาร หรือกิลเลสวัฏชั้นกลาง ไฉน หนังสือ ศาสนศาสตร์ ความว่า วิปากวัฏชั้นกลา่งนั้น ตามนัยพระสูตร ได้แก่มนุษย์ ๑ และเทวดาที่อยู่ใน สวรรค์ ๖ ชั้น ถ้าว่าตามนัยพระอภิธรรมก็ได้แก่วิปาก ๑๖ ดวง คือ อเหตุกกุศลวิปาก ๘ ดวง มหา วิปาก ๘ ดวง รวมเป็น ๑๖ ดวง เจตสิกประกอบด้วย ๓๓ ดวง กัมมัชรูป ๒๐ ที่เกิดเป็นชั้นธ้อยู่ใน กามสุข ๗ ภูมิ มีมนุษย์ ๑ สวรรค์ ๖ ภูมิ เป็นผู้รับผลของกรรมนั้นในวิปาก ๑๖ ดวงนั้น เป็นเฉพาะ

^๕ภิกษุญ โฉม จิตต์ธรรม, **ความเชื่อ**, (สงขลา : มงคลการพิมพ์, ๒๕๒๒), หน้า ๗๑.

^๕พระครูโสภณปริยัติยาทร (เชื้อม ชินวิโส/สอนรอด), “การศึกษาวิเคราะห์ความคิดเรื่องจักรวาล วิทยาในพุทธปรัชญาเถรวาท, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๓๖.

วัตถุ ๗ ดวง เป็นไปได้ทั้งปวัตและปฏิสนธิ ๙ ดวง อุเบกขาสันตริณ กุศลวิบาก ๑ ดวง มหาวิบาก ๘ ดวง^๖

๗. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบวิเคราะห์ โดยศึกษาค้นคว้าทางเอกสารมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

๗.๑ รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิโดยค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก ฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย อรรถกถา มหาฎีกา ฎีกา เป็นต้น

๗.๒ รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิได้ ส่วนที่เป็นคำอธิบายจากเอกสาร หนังสือ และตำราต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

๗.๓ วิเคราะห์ อธิบายความ และแสดงเหตุผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจชัดเจนมากที่สุด

๗.๔ รวบรวม เรียบเรียงข้อมูล และนำเสนอผลงานวิจัย

๘. ประโยชน์ที่ได้รับ

๘.๑ ทำให้ทราบประเภทและจำนวนของนิรยภูมิ

๘.๒ ทำให้ทราบอกุศลกรรมที่นำไปเกิดในนิรยภูมิ

๘.๓ ทำให้ทราบวิถีชีวิตของสัตว์ที่เกิดในนิรยภูมิ

^๖เดื่อน คำดี, ศาสนศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๒๒๗.